

Ragnarok

Ragnarok

Elizabeth Elders

*To sing the blues
you've got to live the dues
and carry on*

Carry on - Stephen Stills

Schrijver: Elizabeth Elders
Coverontwerp: Elizabeth Elders
ISBN: 9789464359671
© Elizabeth Elders

Inhoud

1 Crucify.....	3
2 Love over Gold	21
3 Cowboy	29
4 Tell Me Why	42
5 Don't Stop Me Now.....	49
6 The Right Mistake.....	62
7 Wild Horses.....	78
8 What is Life to me Without Thee.....	89
9 Mixed Emotions	99
10 Pain in my Heart.....	117
11 Mama Told me Not to Come	137
12 I was Brought to my Senses	151
13 Let it Rain.....	172

Proloog

Daar sta ik dan. Op het duin heb ik dezelfde kuil teruggevonden waar we vier jaar geleden Topsy, onze trouwe Drentse Patrijshond in hebben begraven. We vierden Kerst in Nederland dat jaar. Ik weet nog dat het een avond was met van die glasheldere sterren aan de hemel, het was min tien. Na een stilte gooiden we de boel snel dicht omdat we stonden te vernikkelen in de bijtende zeewind.

Een paar weken later, vlak voor we weer naar Noorwegen zouden afreizen, maakte ik een wandeling door de duinen en vond ik de kuil terug, precies zo leeg als toen hij net gegraven was. Ook lagen er rondom kleine stukjes bot in het zand en zelfs wat huid met bruine en met witte haren.

Toen kon dat me nog choqueren, de resten van een hond. Wat lijkt dat ontzettend lang geleden. Toch aarzel ik nu even, ik trek eerst een handschoen uit om me ervan te verzekeren dat het deksel stevig vastzit, voor ik het verweerde, smaragdgroene blikje met zijn Javaanse dansers - die mij verwijtend lijken aan te staren - op de bodem van de kuil plaats. Dan schuif ik met mijn handen het kille zand over de rand. Verdomme... vergeten om het tuinschepje mee te nemen dat klaarligt op het aanrecht. Ik werk me in het zweet terwijl ik onhandig de bevroren aarde mijn wil probeer op te leggen. Op handen en voeten kruip ik rond in mijn lange wollen mantel, met mijn keurige dameslaarzen onder het modieuze Desigual-jurkje.

Mijn shawl fladdert lastig om mij heen. Plotseling word ik bijgestaan door een jonge labrador die, vol enthousiasme, met de tong uit de bek, begint mee te graven.

Een jong gezin komt voorbij. Ma duwt het wandelwagentje en pa rent het duin op om de hond bij zijn halsband te grijpen. Hij mompelt een halve verontschuldiging, ook dat nog.

Dit is niet zoals ik me het had voorgesteld. Maar ja, wat is dat wel. Langzaam verdwijnt het blikje. Nu is er alleen nog duinzand te zien, vermengd met konijnenkeutels. Ik sla het zand van m'n jas en kijk om me heen. De bleke duintoppen, de zee in de verte, staalgrijs en zonder mededogen, de wolken die onverschillig voorbij drijven. Het is goed zo. Ik wil afsluiten, verder gaan. Niemand heeft er iets aan als ik mezelf verwijten blijf maken. Soms is schuldgevoel een verkapt zelfmedelijden. Misschien is het dat wel altijd.

1Crucify

Tori Amos

Ik zit met een wijntje te midden van verhuisdozen, plastic kratten en de grote ouwe koffer die we altijd gebruikten als we de Kerstdagen in Nederland gingen doorbrengen. Eén koffer voor ons tweeën. De dozen hebben we jaren geleden in Noorwegen bij een verhuisbedrijf gekocht toen we van Holmen Gård vertrokken. Ze zijn verkleurd, gescheurd en vaak gebruikt. *Flytteburå Ålesund* staat er op. Wat een opluchting was het om de boerderij in de verte te zien opgaan in de mist terwijl we langs de kronkelige kustweg reden, het zuiden tegemoet. Vreemd eigenlijk als je bedenkt dat ik mij er de eerste jaren als een vis in het water voelde. Volkomen op m'n plek. Maar zo gaat dat. Het is het verlangen dat ons drijft, niet de vervulling van het doel. Als zeewier dat betoverend als guirlandes voor de ogen van de duiker zweeft maar boven water tot snot wordt.

Dertig jaar geleden kwam ik voor het eerst op de boerderij; het voelde als thuiskomen. Een wit houten huis, in de zogenaamde *Sweitzerstil* gebouwd, met grote oude pioenrozen aan haar gevel. Langs de achterzijde een ruime veranda, versierd met houtsnijwerk. De Noren noemen dit *timmermansgeluk*.

In de keuken rook het muf, naar honderden jaren schapenbout en vis bereiden. Bovendien hing er een zweem van de zware silolucht die de overalls in het

halletje afgaven. Dat is een geur die me nog steeds in de neus kan komen, verbeelding of niet. Voor mij is deze lucht onlosmakelijk verbonden met het boerenwerk in een Noors schapenbedrijf; twee keer per dag silovoer in een kruiwagen scheppen en armenvol van het door mierenzuur gefermenteerde goedje over de houten voerbakken verdelen. Stinkwerk dat ik tot op de dag van vandaag mis.

Vanuit het keukenraam kon je de *Hurtigruten* voorbij zien komen met haar enorme cruiseschepen, tuffend van fjord naar fjord. Op het oude erf de vele bijgebouwen, de schuren, de stallen. De fruitbomen. De bessenstruiken in de voortuin. Het was allemaal zó Noors. Ragnar's thuis lag in een plooi van het terrein met uitzicht op de open zee. Voor het huis liep de provinciale weg, achter het huis stroomde een brede rivier. Een bemost pad voerde over een eeuwenoude ruwstenen brug, waarna een heuvel, eerst langs berkenbomen, dan door een donker dennenbos, de wandelaar langzaam omhoog bracht tot aan een steile bergwand.

Aan de voet van deze klif lag een ondoordringbare berg gigantische stenen, alsof trollen ooit nonchalant een zak rommel hadden uitgeschud dat tot steen werd toen het in aanraking kwam met het zonlicht. Het was een zogenaamde *steinras* die lang, lang geleden het landschap had gevormd.

Tussen de enorme rotsblokken door, liep een kronkelig pad helemaal de berg op. Volgde je dit pad, dan kwam je op de *utmark*, het buitengebied. Hier graasden 's zomers de schapen op zo'n anderhalve vierkante kilometer Noorse natuur, alles eigendom van Gunnar Holmensæther,

Ragnar's pa. Er waren meren en er nestelden adelaars. In de bossen aan de noordkant zaten herten waarvan er elke herfst een paar geschoten werden door Ragnar en zijn broer Harald. Rondom kon je kilometers ver kijken. Naar het oosten, over het uitgestrekte heideland en de meren. En naar het westen over de *skjærgård*; de zee met haar talloze eilandjes en klippen.

Het was een paradijs. Ik werd boerin, dook onder in een wereld die totaal nieuw was voor me. Ik ging mee op jacht en hielp in de stallen. Ik bakte taarten voor de jaarlijkse bazaar en leerde Noors. Ik reed tractor langs de smalle steile paadjes achter de oude boerderij. Elke lente sjordde ik aan halfgeboren lammeren, masseerde ontstoken uiers en sleepte dode schapen naar de vloedlijn waar de stijve karkassen aan de natuur werden prijsgegeven, verzwaard met stukken steen. Ook stond ik 's zomers wekenlang gras in de grote houten silotoren te scheppen om er na elke tractorvracht in af te dalen met een gieter mierenzuur in de hand en een gasmasker op.

In de jaren vijftig is de techniek van het ensileren ontwikkeld om wintervoer voor de dieren te maken, in plaats van het drogen van gras over stokken, zoals daarvoor gebeurde. Overal in het regenachtige kustgebied van Noorwegen ziet men de eigenaardig gevormde silotorens, als het ware vastgeplakt aan de rood- of geelgeverfde stalgebouwen.

Over de modernste methode met behulp van een hooibalenpers, die de bekende witte of groene mottenballen produceert, werd aan de keukentafel van de Holmenssæthers door Ragnar's vader met verachting

gesproken. Zweet en doorzettingsvermogen waren de pijlers waarop zijn wereld gegrondvest was. De enige ballen die hij op zijn erf duldde waren spierballen. Elk gesprek over modernisering van het bedrijf was voor deze oude viking als een klap in het gezicht. Niet alleen hij maar ook zijn vader vóór hem en diens vader, hadden hun ruggen gekromd en hun vingers kapot gewerkt op de rotsachtige grond aan deze ruige westkust. Zijn grootvader Gunnar was als jonge boerenknecht op de boerderij begonnen.

Hij wist de dochter van de baas te strikken, de enige erfgename. Hij nam haar naam aan en erfde na haar vroegtijdige dood de hele boerderij. Zijn liefde voor de ziekelijke Berit zat diep, volgens familielegenden was hij - en bleef hij- ontroostbaar nadat hij haar begraven had. Gunnar Holmensæther voorheen Nilsen, had alleen nog zijn zoon om voor te leven.

Hij werd stil en in zichzelf gekeerd en was ieder vrij moment buiten bezig. Veld na veld werd door hem eigenhandig ontgonnen. Ontdaan van keien en boomwortels. De vele steenmuurtjes rond elk weiland getuigen nóg van zijn sombere wilskracht en doorzettingsvermogen.

Zo groeide dat wat eerst een eenvoudig keuterboerderijtje was uit tot Holmen gård, een ware herenboerderij. In 1880 kwam er een nieuwe stal. Later werd het hoofdhuis verbouwd in de Sveitserstil van de jaren rond 1900. Alles voor de zoon, de jonge Ragnar I, die dan ook de boerderij overnam nadat Gunnar de laatste adem uitblies.

Wat anders lag er voor hem op zijn pad dan in de voetsporen te treden van zijn stugge, door het leven getekende vader. Ragnar I bewaarde en bewaakte zijn erfschat met een calvinistische gelatenheid. Aan de noordzijde van de boerderij bouwde hij een kleine houten kapel waar iedere zondag bijbeldiensten gehouden werden waaraan geen knecht of meid zich onttrekken kon.

In die jaren waarde in Noorwegen een strenge christelijke opleving rond waar Ragnar Holmensæther zich in wentelde als een varken in de drek. Hel en verdoemenis vergezelden hem in het veld en langs de vloedlijn, in de stallen en op het erf. Wanneer de bitterkoude noordoosten wind sneeuw meevoerde maar ook in de zwoele meidagen vol appelbloesem en geblaas van lammeren, klonken zijn donderpreken over de kale rotsen.

Tot op hoge leeftijd deed deze man knarsetandend dat, wat hij zag als zijn heilige plicht. In hoeverre zijn jeugd debet was aan deze starre levenshouding blijft een onbeantwoorde vraag. Een tante vertelde mij eens dat grootvader Ragnar in zijn jonge jaren verliefd was op het kittige vrouwtje van de dominee met wie hij achter het kerkje van Myklebust éénmaal een stevige ontmoeting had. Twee weken na deze goddeloze escapade stierf Ragnar's vader in een late voorjaarsstorm op zee. De schuldvraag werd nooit uitgesproken maar hing de rest van Ragnar's leven voelbaar om hem heen. Hij bekeerde zich tot de leer van de Baptisten en trouwde het saaiste schepsel van het dorp. Met haar kreeg hij negen kinderen.

Als naamgenoot van deze illustere grootvader was ook het lot van mijn Ragnar voor hem bepaald, al op jonge leeftijd. Ragnar doorliep de middelbare school zonder moeite en wilde diergeneeskunde gaan studeren. Dat stuitte op weerstand, niet eens zozeer bij zijn vader als wel bij zijn moeder Solgunn, die haar zoon zonder meer aanmeldde bij de landbouwhogeschool in Bergen. Nog geen half jaar bij zijn overheersende moeder vandaan gaf Ragnar de brui aan de studie.

Hij zwierf een poosje rond in Europa en ging daarna in de leer bij een oom, die als timmerman de kost verdiende. Ragnar kwam pas weer thuis wonen toen hij zijn *fagbrev* had gehaald, zijn timmermanspapieren. 's Zomers werkte hij beurtelings op de boerderij van zijn ouders en beurtelings verhuurde hij zichzelf als klusjesman. Zo kwam ik in contact met deze langbenige, eigenwijze Noorman.

Vrienden van mijn ouders kochten in de lente van 1980 een oud boerderijtje aan de Noorse Westkust, om er een ecologische boerderij van te maken, met een trekkersveldje en een paar hutten voor toeristen. Die zomer, na mijn eindexamen van de Havo kreeg ik van hen een ticket, en bij aankomst een kwast en een emmer verf. Zo maakte ik kennis met Noorwegen. Dagenlang stond ik te schuren en te verven, om mij heen het ruige landschap waar ik mij direct in thuis voelde.

Toen Ragnar werd ingehuurd om de oude stal om te bouwen, was het liefde op het eerste gezicht. Ik viel voor de sprankelende blauwe ogen, de licht sarcastische grimas die voortdurend rond zijn mond speelde en de

zelfverzekerde oogopslag. Hij was intelligent, eigengereid, tien jaar ouder dan ik was, en stoer op een volkomen ongekunstelde manier. Een echte vent, waar mijn knieën week van werden.

In het vliegtuig onderweg terug naar Schiphol voelde ik me uiteen gereten door de steeds groter wordende afstand tussen hem en mij. Ik boekte nog diezelfde dag een vlucht terug, terug in de armen van de man die de vader van mijn kinderen zou worden, mijn maatje, mijn levensgezel.

Mét deze blonde god kwam niet alleen de boerderij, 200 schapen, drie oude houten boten, twee honden en de positie van vrouw van Ragnar van Holmen gård, maar ook de beide ouders die op de boerderij bleven wonen. Ze verhuisden, met duidelijke tegenzin, naar het *Kårhus*; een kleine bungalow op het erf van de boerderij, speciaal gebouwd voor de versleten generatie. *Å leve på kår* was eeuwenlang een Noors gebruik waarbij de ouden hun levenswerk over gaven aan de eerstgeboren zoon in ruil voor het recht te wonen in een *kårhus*, alsmede het recht op zo-en-zoveel stukken schapenbout, graan en aardappelen en eventueel vis.

Tegenwoordig wordt een boerderij gekocht door een van de kinderen, meestal de *Odelsgut*, de eerstgeboren zoon, die de andere kinderen uitkoopt. Maar het *kårhus* wordt nog steeds vaak bewoond door de generatie die vóór ging. Het hoeft geen betoog dat deze co-existentie niet altijd zonder meer vreedzaam verloopt.

Voor Ragnar's ouders viel het niet mee om het runnen van de boerderij in de nieuwe, jonge handen van Ragnar,

en dus ook in die van mij te leggen. De lijnen in het gezicht van Solgunn, mijn schoonmoeder, werden nog scherper, haar stem nog scheller. En haar streken - zo zou blijken - werden nog vuiler. Mijn schoonvader was een wat stugge man maar na een aanvankelijke scepsis begon hij te genieten van deze nieuwe situatie. Hij kon met genoegen zijn jarenlange landbouwerfaring delen met zijn zoon, de *Prodigal Son* die toch nog teruggekeerd was na alle omzwervingen in het onbetrouwbare Europa.

Mij zag hij als de aanleiding voor het tot rust komen van Ragnar en ten dele had hij daarin gelijk. Dat de rust niet eeuwig duren zou dat konden op dat moment alleen de goden weten. Daar en toen zag hij zijn eigen jeugd weerspiegeld in onze jonge liefde.

Ik mocht hem wel. Toen hij inzag dat ik goed voor Ragnar was nam hij mij op in het gezin. Vaak zaten hij en ik tijdens de lange winteravonden in de oude boerenkeuken, meestal met een klusje. Een kapot paardenhalster, een oud slot dat niet meer werkte, een schoen die verzoold moest worden. Niets werd weggegooid en alles repareerde hij zelf.

Dan kwamen de verhalen. Over zijn ouders, over de geschiedenis van de boerderij die al in de vroege steentijd bewoners moest hebben gehad. Over de archeologen die vondsten hadden gedaan in de *fjære*, de vloedlijn. Pijlpunten en oud aardewerk. De huidige boerderij bestond uit het nieuwe gedeelte dat in 1898 was gebouwd en een oude kern die dateerde uit 1660. Een blokhut eigenlijk waar in de loop van vele jaren omheen werd gebouwd. Hij wist boeiend te vertellen over de bewoners van vroeger en van later tijden.

Maar zoals in elk paradijs ritselde ook hier een slang door het hoge gras. Ragnar's moeder zag mij niet zitten. Solgunn Holmenseather- Vestervik was niet in het huwelijk getreden met haar achterneef, de eigengereide Gunnar Holmenseather, om nu, na dertig jaar trouwe dienst, lijdzaam toe te zien hoe haar eerstgeborene het levenswerk van hun beider voorvaderen in onwaardige buitenlandse handen liet overgaan. Geboren Vestervik maar met een heuse Heyerdahl als *morfar*, als grootvader van moederszijde, droeg zij haar afkomst zoals ze haar zijden shawl om de schouders drapeerde. Met hooghartige gratie.

Ze moest me niet. En toen onze Gunnar junior werd geboren moest ze ook hem niet. Zelfs Matilda kon haar ijzige hart niet ontdooien. Vlak na de geboorte van onze kleine meid escaleerde de situatie zodanig dat zij en ik niet meer met elkaar spraken. Er gebeurden vreemde dingen, administratie raakte zoek, hekken werden opengezet en maaltijden mislukten. En steeds zaken waar ik de verantwoordelijkheid voor had. Eén keer betrapte ik haar terwijl ze een schep koffieprut door mijn pan soep gooide. Maar zonder getuigen was ik geen partij voor haar slinkse ontkenningen. De vermoorde onschuld. Het toneelspel van mijn schoonmoeder was Oscarwaardig.

De aanvankelijke idylle werd tot een bedompte gevangenis waar ik last kreeg van benauwdheid en hartkloppingen. Ik hyperventileerde mij door de jaren tot mijn zevenenveertigste verjaardag. Toen barstte de bom. Ik wilde weg.

Ragnar was vol begrip, en kwam met Harald en zijn vader overeen dat de boerderij voorlopig door de twee vaste invallers gerund zou worden. Geenszins ideaal en een groots gebaar van mijn partner die verknocht was aan zijn geboorteplek. We besloten voorlopig een periode van vijf jaar in te lassen zonder Holmensæther, zonder Solgunn. Van ons spaargeld kochten we een oud boerderijtje in Zweden. Na verbouwen zou dat ons een mooie winst kunnen opleveren. Bovendien gaf mijn vertaalwerk en hier en daar een timmerklus voor Ragnar net genoeg inkomen om rond van te komen. Mathilde woonde in Oslo en werkte als dierenartsassistente, Gunnar Junior studeerde in Amsterdam. De tijd was rijp. Na vijfentwintig jaar verpieteren onder de waakzame blik van Solgunn wilde ik weer voelen dat er leven in me zat.

En dat voelde ik, op weg naar ons boerderijtje dat omgeven werd door groene weilanden en bossen, een heel ander gezicht dan de ruige natuur van de Noorse westkust. Dat het huisje veertig jaar had leeg gestaan kon de pret niet drukken. Dat we het ongezien gekocht hadden was op z'n zachtst gezegd, avontuurlijk.

Bij aankomst bleek dat er geen elektriciteit was. *El ej indragen* stond er in de advertentie van de makelaar, wisten wij veel. Toen we een vuurtje probeerden te stoken in het oude houtfornuis kwam de keuken vol met rook te staan en de waterleiding onder de vloer was langs de hele lengte opengereten door de vorst, die in de dalen van het Finnskogen gemakkelijk tot min dertig komt. Ijskoud was het, die eerste nachten. Maar 's morgens werden we wakker met eekhoortjes rond het huis en 's avonds kwam

er opeens een eland uit de struiken die begon te knabbelen aan de berkenbomen die naast de grote vervallen schuren stonden.

We haalden water uit de oude bron en we leerden al snel omgaan met het fornuis. Ragnar bakte er, in zijn eigen zwierige stijl, de heerlijkste pizza's in. Er werden grote pannen water op verhit die we in de kruiwagen goten. Zo konden we op het erf in bad terwijl in mijn verbeelding de reeën vanuit de struiken verbaasd toekeken.

We verfden het huis met het Faluröd waarmee de Zweden sinds jaar en dag hun huizen die typische warme gloed geven. Uit de oude raampjes haalde ik het bobbelige glas. Ik schuurde en sleep, ik hakte de resten uit de sponningen en haalde nieuwe stopverf bij de plaatselijke glazensetter, die mij voordeed hoe ik het goedje in mijn handen moest kneden om het de juiste soepelheid te geven.

Later deden de pimpelmeesjes zich te goed aan het vettige spul. Als het roodborstje uit het liedje tikten zij met hun snaveltjes tegen het raam. Af en toe kwam er één in huis, een verdwaalde ziel die ik ving. Als ik zo'n vogeltje een opwaarts zetje gaf op het moment dat ik mijn handen opende, staande in de deuropening van ons huis, omringd door het diepe groen van de oneindige Värmlandse bossen, dan voelde ik mij net Sneeuwwitje. De idylle was compleet toen een eekhoortje zich nestelde in de nok van ons huis. Het was je reinste Disney.

Als ik nu om me heen kijk in dit kleine huisje vlak onder de dijk, in deze volksbuurt in Den Helder, dan zie ik